

СИМЕТРИЧНІ ІНВАРІАНТИ ДЕЯКИХ МОДУЛЯРНИХ АЛГЕБР ЛІ КАРТАНІВСЬКОГО ТИПУ

Л. БЕДРАТЮК

ABSTRACT. Let L be one of the finite dimensional Lie algebras $W_n(\mathbf{m})$, $S_n(\mathbf{m})$, $H_n(\mathbf{m})$ of Cartan type over an algebraically closed field of prime characteristic $p > 0$. For an elements F of the symmetrical algebra $S(L)$ we found necessary and sufficient condition in order to the element $ad(\partial_1)^{p^{m_1}-1}ad(\partial_2)^{p^{m_2}-1}\dots ad(\partial_n)^{p^{m_n}-1}(F)$ belongs to the symmetrical invariants algebra $S(L)^L$. Also, for $p = 3, 5$ the algebra of symmetrical invariants $S(H_2)^{H_2}$ is calculated in explicit way.

1. Нехай L одна із простих скінченновимірних алгебр Лі картанівського типу $W_n(\mathbf{m})$, $S_n(\mathbf{m})$, $H_n(\mathbf{m})$, де $\mathbf{m} = (m_1, m_2, \dots, m_n)$, $m_i \in \mathbb{Z}$, яка розглядається над алгебраїчно замкнутим полем \mathbb{K} додатньої характеристики p . Алгебра L є градуїрована

$$L = L_{-1} \oplus L_0 \oplus \dots \oplus L_r, [L_i, L_j] \subset L_{i+j}.$$

Тут $r = n \sum_k (p^{m_i} - 1) - 1$ для $W_n(\mathbf{m})$ і $r = n \sum_k (p^{m_i} - 1) - 2$ для алгебр $S_n(\mathbf{m})$, $H_n(\mathbf{m})$. Компоненти відповідної фільтрації позначимо через $\mathcal{L}_i = L_i \oplus L_{i+1} \oplus \dots \oplus L_r$, $\mathcal{L}_{-1} = L$, див. всі деталі в [1]. Обчислення центру $Z(L)$ універсальної огортуючої алгебри $U(L)$ є однією із важливих задач у відкритій проблемі класифікації незвідних зображень алгебри L . На сьогоднішній день центр $Z(L)$ повністю описаний лише для алгебри $W_1(\mathbf{m})$ в [2]. Окремі центральні елементи для деяких алгебр знайдені в [3], [4].

Першим кроком в описі алгебри $Z(L)$ може бути знаходження алгебри інваріантів $S(L)^L$ симетричної алгебри $S(L)$ відносно приєднаної дії алгебри L . Алгебра $S(L)^L$ є скінченно породженою алгеброю над p -центром алгебри L . Мімальна кількість породжуючих елементів алгебри $S(L)^L$ обчислена в роботі [5], проте явний вигляд цих елементів в загальному випадку невідомий.

В роботах [6], [7] дано опис алгебри $S(L)^{L-1}$. Зокрема, було показано, що всякий нетривіальний однорідний симетричний інваріант $S(L)^L$, степінь якого не ділиться на характеристику поля, записується у вигляді $d^{(\delta)}(F)$, де

$$d^{(\delta)} := ad(\partial_1)^{p^{m_1}-1}ad(\partial_2)^{p^{m_2}-1}\dots ad(\partial_n)^{p^{m_n}-1},$$

а $F \in S(L)$, $\partial_1, \partial_2, \dots, \partial_n$ – базис простору L_{-1} .

В даній роботі встановлено умови яким повинен задовольняти елемент $F \in S(L)$ для того щоб елемент $d^{(\delta)}(F)$ був симетричним інваріантом алгебри L . Показано, що для алгебр $S_n(\mathbf{m})$, $H_n(\mathbf{m})$, $\overline{H}_n(\mathbf{m})$, $(W_n(\mathbf{m}))$ елемент F має бути інваріантом (відповідно напівінваріантом) максимальної підалгебри \mathcal{L}_0 . Використовуючи отриманий критерій, обчислено алгебру симетричних інваріантів для $H_2 := H_2(\mathbf{m})$, при $\mathbf{m} = (1, 1, \dots, 1)$ і $p = 3, 5$.

2. Нагадаємо означення алгебр Лі $W_n(\mathbf{m})$, $S_n(\mathbf{m})$, $H_n(\mathbf{m})$. Зафіксуємо позначення для наборів з $\mathbb{Z}_+^n - \delta := (\delta_1, \delta_2, \dots, \delta_n)$, $\delta_i = p^{m_i-1}$, $\epsilon_i := (0, \dots, 1, \dots, 0)$. Покладемо $|\alpha| := \sum_i \alpha_i$, $\alpha \in \mathbb{Z}_+^n$.

Алгеброю розділених степенів $\mathbb{K}_n(\mathbf{m})$ називається комутативна алгебра, яка задана твірними x_1, x_2, \dots, x_n , співвідношеннями $x_1^{p^{m_1}} = 0, \dots, x_n^{p^{m_n}} = 0$ і правилом множення

$$x^{(\alpha)}x^{(\beta)} = \binom{\alpha + \beta}{\alpha} x^{(\alpha + \beta)}, \binom{\alpha}{\beta} = \prod_i \binom{\alpha_i}{\beta_i}$$

тут $x^{(\alpha)} := x_1^{\alpha_1} \dots, x_n^{\alpha_n}$, $\alpha \in \mathbb{Z}_+^n$, $\alpha \leq \delta$.

Загальна алгебра $W_n(\mathbf{m})$ породжується всіма спеціальними диференціюваннями алгебри $\mathbb{K}_n(\mathbf{m})$ вигляду

$$D = \sum_i f_i \partial_i, f_i \in k_n(\mathbf{m}).$$

Спеціальна алгебра $S_n(\mathbf{m})$, $n \geq 2$ є підалгеброю алгебри $W_n(\mathbf{m})$, яка породжена диференціюваннями

$$\mathcal{D}_{i,j}(\alpha) = \partial_i(x^{(\alpha)})\partial_j - \partial_j(x^{(\alpha)})\partial_i, i < j \leq n, \alpha \in \mathbb{Z}_+^n.$$

Гамільтонова алгебра $H_n(\mathbf{m})$, n -парне, складається із диференціювань

$$D(\alpha) = \sum_{i=1}^n a_{i,\pi i} \partial_i(x^{(\alpha)})\partial_{\pi i}, \alpha \in \mathbb{Z}_+^n, \alpha < \delta,$$

де π – інволютивна перестановка без нерухомих точок множини $\{1, 2, \dots, n\}$, причому $a_{i,\pi i} = \pm 1$, $a_{i,\pi i} + a_{\pi i,i} = 0$. Всі вищезначені алгебри є простими алгебрами Лі. Крім вказаних алгебр ми також будемо працювати з алгеброю $\overline{H}_n(\mathbf{m}) := H_n(\mathbf{m}) \oplus \langle D(\delta) \rangle$. Алгебра симетричних інваріантів $S(L)^L$ визначається як анулятор L -модуля $S(L)$.

3. Для кожної алгебри $W_n(\mathbf{m})$, $S_n(\mathbf{m})$, $H_n(\mathbf{m})$, $\overline{H}_n(\mathbf{m})$ компонента L_{-1} породжена комутуючими диференціюваннями $\partial_1, \dots, \partial_n$, тому оператор $d^{(\delta)}$ визначений коректно для всіх типів алгебр.

Означення. Елемент $F \in S(L)$ називається **генератором** симетричного інваріанта z , якщо виконується рівність $z = d^{(\delta)}(F)$.

Знання генератора симетричного інваріанта важливе з обчислювальної точки зору, оскільки, генератор має набагато простіший вигляд ніж відповідний йому симетричний інваріант. В роботі [6] встановлено, що для кожного однорідного симетричного інваріанта z , алгебри Лі L , для якого $\deg(z) \not\equiv 0 \pmod{p}$, існує єдиний, з точністю до ядра оператора $d^{(\delta)}$, генератор. Наступна теорема встановлює якими властивостями володіє генератор симетричного інваріанта.

Теорема 1. Нехай z – нетривіальний симетричний однорідний інваріант алгебри L , $\deg(z) \not\equiv 0 \pmod{p}$, i F – його генератор. Тоді

- (i) якщо $L = W_n(\mathbf{m})$ то $\mathcal{L}_1(F) = 0$ і $ad(-x_i \partial_j)(F) = \delta_{i,j} F$, $\delta_{i,j}$ – символ Кронекера;
- (ii) якщо $L = S_n(\mathbf{m})$ або $L = \overline{H}_n(\mathbf{m})$, то $\mathcal{L}_0(F) = 0$.

Доведення. (i) В роботі [7] показано, що елемент F можна подати у вигляді

$$F = z_1 A_1 + z_2 A_2 + \dots + z_n A_n,$$

де $z_i = x^{(\delta)} \partial_i$, $A_i \in S(L)$, а векторний простір A , натягнутий на елементи $A_1, A_2, \dots, A_n \in \mathcal{L}_1$ -модулем з нульовою дією. Крім того A є незвідним L_0 -модулем з наступною дією

$$D_{i,j}(A_k) = -\delta_{j,k} A_i, D_{i,j} := -ad(x_i \partial_j).$$

Враховуючи те, що $D_{i,j}(z_k) = \delta_{i,j}z_k + \delta_{i,k}z_j$ отримаємо

$$\begin{aligned} D_{i,j}(F) &= D_{i,j}\left(\sum_k z_k A_k\right) = \sum_k \left(D_{i,j}(z_k)A_k + z_k D_{i,j}(A_k)\right) = \\ &= \sum_k \left((\delta_{i,j}z_k + \delta_{i,k}z_j)A_k + z_k(-\delta_{j,k}A_i)\right) = \delta_{i,j}F + z_j \sum_k \delta_{i,k}A_k - A_i \sum_k \delta_{j,k}z_k = \\ &= \delta_{i,j}F + z_j A_i - z_j A_i = \delta_{i,j}F. \end{aligned}$$

Оскільки, для всіх i маємо $\mathcal{L}_1(z_i) = 0$ і $\mathcal{L}_1(A) = 0$, то і $\mathcal{L}_1(F) = 0$.

(ii) Нехай $L = S_n(\mathbf{m})$. В роботі [6] показано, що довільний однорідний симетричний інваріант $z \in S(L)^L$, $\deg(z) \neq 0 \pmod p$ записується у спеціальному вигляді $z = d^{(\delta)}(F)$, причому $F = \sum_{i < j} z_{i,j}(\delta)A_{i,j}$, де $A_{i,j} \in S(L)$ і $z_{i,j} := \partial_i(x^{(\delta)})\partial_j - \partial_j(x^{(\delta)})\partial_i$. Покладемо $D_{i,j} = ad(x_i\partial_j)$, $T_{i,j} = ad(x_i\partial_j - x_j\partial_j)$. Як і в роботі [7] можна довести наступне твердження

Лема. *Векторний простір A породжений елементами $A_{i,j}$ є \mathcal{L}_0 -модулем з наступною дією*

$$D_{s,t}(A_{i,j}) = \delta_{t,j}A_{i,s} + \delta_{i,t}A_{s,t}, T_{s,t}(A_{i,j}) = (\delta_{j,s} + \delta_{i,s} - \delta_{i,t} - \delta_{j,t})A_{i,j},$$

і $\mathcal{L}_1(A) = 0$

Прямими обчисленнями в алгебрі L отримуємо:

$$\begin{aligned} D_{s,t}(z_{i,j}) &= [x_s\partial_t, \partial_i(x^{(\delta)})\partial_j - \partial_j(x^{(\delta)})\partial_i] = \delta_{i,s}z_{j,t} + \delta_{j,s}z_{t,i}, \\ T_{s,t}(z_{i,j}) &= [x_s\partial_s - x_t\partial_t, \partial_i(x^{(\delta)})\partial_j - \partial_j(x^{(\delta)})\partial_i] = (\delta_{i,s} + \delta_{j,s} - \delta_{i,t} - \delta_{j,t})z_{j,i}. \end{aligned}$$

Знаходимо:

$$\begin{aligned} D_{s,t}(F) &= D_{s,t}\left(\sum_{i < j} z_{i,j}A_{i,j}\right) = \sum_{i < j} \left((\delta_{i,s}z_{j,t} + \delta_{j,s}z_{t,i}A_{i,j} + z_{i,j}(\delta_{t,j}A_{i,s} + \delta_{i,t}A_{s,t}))\right) = \\ &= \sum_{i < j} \delta_{i,s}z_{j,t}A_{i,j} + \sum_{i < j} \delta_{j,s}z_{t,i}A_{i,j} + \sum_{i < j} \delta_{t,j}z_{i,j}A_{i,s} + \sum_{i < j} \delta_{i,t}A_{s,t}z_{i,j} = \\ &= \sum_{s < j} z_{j,t}A_{s,j} + \sum_{i < s} z_{t,i}A_{i,s} + \sum_{i < t} z_{i,t}A_{i,s} + \sum_{t < j} A_{s,j}z_{t,j} = \\ &= \sum_{s < i} z_{i,t}A_{s,i} + \sum_{i < s} z_{t,i}A_{i,s} + \sum_{i < t} z_{i,t}A_{i,s} + \sum_{t < i} A_{s,i}z_{t,i} = \\ &= \sum_i z_{t,i}A_{i,s} + \sum_i z_{i,t}A_{i,s} = \sum_i (z_{t,i} + z_{i,t})A_{i,s} = 0. \end{aligned}$$

і

$$\begin{aligned} T_{s,t}\left(\sum_{i < j} z_{i,j}A_{i,j}\right) &= \sum_{i < j} \left((\delta_{i,s} + \delta_{j,s} - \delta_{i,t} - \delta_{j,t})z_{j,i}A_{i,j} + z_{i,j}(\delta_{j,s} + \delta_{i,s} - \delta_{i,t} - \delta_{j,t})A_{i,j}\right) = \\ &= \sum_{i < j} (\delta_{j,s} + \delta_{i,s} - \delta_{i,t} - \delta_{j,t})(z_{j,i}A_{i,j} + z_{i,j}A_{i,j}) = 0. \end{aligned}$$

Оскільки, диференціювання $x_s\partial_t$ і $x_s\partial_s - x_t\partial_t$ породжують алгебру L_0 то $L_0(F) = 0$. Врахувавши $\mathcal{L}_1(A) = 0$ і $\mathcal{L}_1(z_{i,j}(\delta)) = 0$ отримаємо, що $\mathcal{L}_1(F) = 0$. Тому і $\mathcal{L}_0(F) = 0$.

(iii) Нехай $L = \overline{H}_n(\mathbf{m})$. З роботи [6] випливає що $F \in \overline{H}_n(\mathbf{m})$, причому $F = uA$, $A \in S(\overline{H}_n(\mathbf{m}))$, тут $u = x^{(\delta)}$. Тоді, врахувавши $\binom{\delta}{\alpha} = (-1)^{|\alpha|} \pmod p$, отримаємо

$$z := d^{(\delta)}(F) = d^{(\delta)}(uA) = \sum_{\alpha} (-1)^{|\alpha|} d^{(\alpha)}(u) d^{(\delta-\alpha)}(A).$$

Оскільки елементи $\{d^{(\alpha)}(u), 0 \leq \alpha < \delta, \}$ очевидно, утворюють базис алгебри $H_n(\mathbf{m})$, то елементи $\{d^{(\delta-\alpha)}(A), 0 \leq \alpha < \delta, \}$, утворюють базис спряженого модуля $H_n(\mathbf{m})^*$. Але для гамільтонової алгебри існує ізоморфізм $H_n(\mathbf{m})$ -модулів $\varphi : H_n(\mathbf{m}) \rightarrow H_n(\mathbf{m})^*$, який

продовжується до гомоморфізму $\varphi : \overline{H}_n(\mathbf{m}) \rightarrow \overline{H}_n(\mathbf{m})^*$, причому $\varphi(u) = A$. Оскільки $\mathcal{L}_0(u) = 0$ то і $\mathcal{L}_0(A) = 0$ звідки отримуємо $\mathcal{L}_0(F) = 0$. \square

Перехід від знаходження симетричного інваріанта до знаходження його генератора є важливим з обчислювальної точки зору, оскільки симетричні інваріанти в розгорнутому вигляді задаються дуже громіздкими виразами.

Доведемо обернену теорему.

Теорема 2. *Нехай $F \in S(L)$ причому:*

- (i) для $L = W_n(\mathbf{m})$ виконується $\mathcal{L}_1(F) = 0$ і $ad(x_i \partial_j)(F) = -\delta_{i,j} F$,
- (ii) для $L = S_n(\mathbf{m})$, або $L = \overline{H}_n(\mathbf{m})$, виконується $\mathcal{L}_0(F) = 0$.

Тоді елемент $d^{(\delta)}(F)$ є симетричним інваріантом.

Доведення. Алгебра Лі L породжується як алгебра диференціюваннями з L_{-1} і L_r . Диференціюваннями $d_i = ad(\partial_i)$, $\partial_i \in L_{-1}$ комутують між собою, і, врахувавши $d_i^{p_{m_i}} = 0$, отримуємо, що $d_i(d^{(\delta)}(F)) = 0$. Отже, для перевірки того, що елемент $d^{(\delta)}(F)$ є симетричним інваріантом достатньо показати, що $L_r(d^{(\delta)}(F)) = 0$.

Нехай $L = W_n(\mathbf{m})$. Компонента L_r породжена диференціюваннями вигляду $x^{(\delta)} \partial_i$. Покладемо $D_i = ad(x^{(\delta)} \partial_i)$ і покажемо, що в умовах теореми $D_i(d^{(\delta)}(F)) = 0$ для всіх $i \leq n$. Маємо,

$$D_i(d^{(\delta)}(F)) = \sum_{\gamma} (-1)^{|\gamma|} \binom{\delta}{\gamma} d^{(\delta-\gamma)}(d^{(\gamma)}(D_i)(F)).$$

Для тих значень γ для яких $d^{(\gamma)}(D_i) \in \mathcal{L}_1$ відповідні доданки суми рівні нулю. Тому

$$\begin{aligned} D_i(d^{(\delta)}(F)) &= (-1)^{|\delta|} \binom{\delta}{\delta} d^{(\epsilon_k)}(F) + \sum_j (-1)^{|\delta-\epsilon_j|} \binom{\delta}{\delta-\epsilon_j} d^{(\delta-\epsilon_k)}(D_i)(F) = \\ &= (-1)^n d^{(\epsilon_k)}(F) + \sum_j (-1)^{n-1} (-1)^{|\epsilon_j|} d^{(\epsilon_j)}(ad(x^{(\epsilon_j)} \partial_k)(F)) = \\ &= (-1)^n d^{(\epsilon_k)}(F) + (-1)^n d^{(\epsilon_k)}(ad(x^{(\epsilon_k)} \partial_k)(F)) = d^{(\epsilon_k)}(F)((-1)^n + (-1)^{n+1}) = 0. \end{aligned}$$

Отже, $d^{(\delta)}(F) \in S(L)^L$.

Нехай $L = S_n(\mathbf{m})$. У цьому випадку компонента L_r породжена всіма диференціюваннями вигляду $\partial_i(x^{(\delta)}) \partial_j - \partial_j(x^{(\delta)}) \partial_i$. Покажемо, що коли F задовольняє умовам теореми, то $D_{i,j}(\delta)(d^{(\delta)}(F)) = 0$, для всіх $i < j \leq n$, $D_{i,j}(\delta) = ad(\partial_i(x^{(\delta)}) \partial_j - \partial_j(x^{(\delta)}) \partial_i)$. Маємо

$$D_{i,j}(\delta)(d^{(\delta)}(F)) = \sum_{\gamma} (-1)^{|\gamma|} \binom{\delta}{\gamma} d^{(\delta-\gamma)}(d^{(\gamma)}(D_{i,j}(\delta))(F)).$$

Якщо, $|\gamma| > 1$, то за умовою $d^{(\gamma)}(D_{i,j})(F) = 0$. Тому ненульові доданки будуть лише при таких наборах $-\delta, \delta-\epsilon_1, \dots, \delta-\epsilon_n$. Але $d^{(\delta)}(D_{i,j}(\delta)) = D_{i,j}(0) = 0$. Тому

$$\begin{aligned} D_{i,j}(\delta)(d^{(\delta)}(F)) &= \sum_k (-1)^{(\delta-\epsilon_k)} d^{\epsilon_k} (d^{(\delta-\epsilon_k)}(\delta)(F)) = \sum_k (-1)^{n-1} d^{(\epsilon_k)} D_{i,j}(\epsilon_k)(F) = \\ &= (-1)^{n-1} \sum_k d^{(\epsilon_k)} (ad(\partial_i(x^{\epsilon_k}) \partial_j - \partial_j(x^{\epsilon_k}) \partial_i)(F)) = (-1)^{n-1} \sum_k d^{(\epsilon_k)} (ad(\delta_{i,k} \partial_j - \delta_{j,k} \partial_i)(F)) = \\ &= (-1)^{n-1} (d^{(\epsilon_i)}(\partial_j(F)) - d^{(\epsilon_j)}(\partial_i(F))) = (-1)^{n-1} (d^{(\epsilon_i)} d^{(\epsilon_j)}(F) - d^{(\epsilon_j)} d^{(\epsilon_i)}(F)) = 0. \end{aligned}$$

Таким чином $d^{(\delta)}(F) \in S(L)^L$.

Для алгебри $L = \overline{H}_n(\mathbf{m})$ доведення аналогічне. \square

Зауважимо, що із даного доведення зовсім не впливає нетривіальність симетричного інваріанта $d^{(\delta)}(F)$, навіть якщо F задовольняє умовам теореми. Тому при обчисленнях потрібно окремо перевіряти чи елемент $d^{(\delta)}(F)$ відмінний від нуля.

Таким чином, ми звели проблему обчислення симетричних інваріантів до еквівалентної задачі обчислення генераторів симетричних інваріантів, яка є простішою з обчислювальної точки зору.

4. Використаємо теорему 2 для знаходження серії нетривіальних симетричних інваріантів алгебр $\overline{H}_n(\mathbf{m})$ і $H_n(\mathbf{m})$.

Лема. Елементи $\Delta_i = d^{(\delta)}(u^i)$, $i = 2, \dots, p-1$, $u := D(\delta)$ є нетривіальними, симетричними інваріантами алгебри $\overline{H}_n(\mathbf{m})$.

Доведення. Оскільки, $\mathcal{L}_0(u) = 0$ то і $\mathcal{L}_0(u^i) = 0$. Тому, з теореми 2 випливає, що в елементи $d^{(\delta)}(u^i)$ є симетричними інваріантами. Доведемо їхню нетривіальність за індукцією. Елемент другого степеня Δ_2 є елементом Казіміра алгебри $H_n(\mathbf{m})$, (див. [4], [8]) і не рівний нулю. Елемент Δ_i запишемо у вигляді

$$\Delta_i = d^{(\delta)}(u^i) = u \left(\sum_{k=1}^{i-2} \binom{i}{k} u^{k-1} d^{(\delta)}(u^{i-k}) \right) + \Delta'_i = u \left(\sum_{k=1}^{i-2} \binom{i}{k} u^{k-1} \Delta_{i-k} \right) + \Delta'_i.$$

Тут $\Delta'_i = \Delta_i|_{u=0} \in S(H_n(\mathbf{m}))$. Оскільки, за припущенням індукції, всі Δ_k , $k < i$ відмінні від нуля і є алгебраїчно незалежними над $\mathbb{K}[u]$, то і Δ_i відмінний від нуля симетричний інваріант. \square

Оскільки, має місце розклад $\overline{H}_n(\mathbf{m}) = H_n(\mathbf{m}) \oplus \langle D(\delta) \rangle$, то кожен елемент z з $S(\overline{H}_n(\mathbf{m}))$ однозначно записується у вигляді суми $z = uz_1 + z_2$, де $z_1 \in S(\overline{H}_n(\mathbf{m}))$, $z_2 \in S(H_n(\mathbf{m}))$. Якщо ж z – симетричний інваріант алгебри $\overline{H}_n(\mathbf{m})$, то, очевидно, $z_2 = z|_{u=0}$ буде симетричним інваріантом максимальної підалгебри алгебри $H_n(\mathbf{m})$. Таким чином, елемент $\Delta_i|_{u=0} \in S(H_n(\mathbf{m}))$ задовольняє умовам теореми 2 і тому він є генератором симетричного інваріанта алгебри $H_n(\mathbf{m})$. Якщо ж елемент $\Delta_i|_{u=0}$, рівний нулю над полем \mathbb{K} , то розглянемо відображення $\varphi : S(L) \rightarrow S(L)$ визначене таким чином $\varphi(a) := \frac{\tau(a)}{p^m} \bmod p$, де τ є вкладення кільця $S(L) = \mathbb{K}[L]$ в кільце $\mathbb{Z}[L]$, а m – максимальний степінь з яким p входить до розкладу найбільшого спільного дільника коефіцієнтів многочлена $\tau(a) \in \mathbb{Z}[L]$. Тоді генератори симетричних інваріантів будемо шукати у вигляді $\varphi((\Delta_i|_{u=0}))$.

Нехай \mathbb{K}_n^p – p -центр алгебри $H_n := H_n(1, 1, \dots, 1)$, тобто підалгебра в $S(H_n)^{H_n}$ породжена p -ми степенями елементів з $S(H_n)$. Покладемо $u_{i,j} = x_1^i x_2^j$, $(i, j) < (p-1, p-1)$. Неважко переконатися, що для поля характеристики $p = 3$ алгебра симетричних інваріантів алгебри H_2 рівна $\mathbb{K}_2^3[\Delta_2]$, де

$$\Delta_2 = d^{(\delta)}(u^2) = (ad(\partial_1))^2(ad(\partial_2))^2(u) = 2u_{0,1}u_{2,1} + 2u_{1,0}u_{1,2} + u_{1,1}^2 + 2u_{2,0}u_{0,2}.$$

Наступна теорема описує алгебру симетричних інваріантів алгебри H_2 , $p = 5$.

Теорема 3. $S(H_2)^{H_2} = \mathbb{K}_2^5[\Delta_2, \Delta_4^*, \Delta_6^*]$, де $\Delta_i^* = d^{(\delta)}(\varphi((\Delta_i|_{u=0}))$.

Доведення. Прямими обчисленнями в Maple переконуємося, що вказані елементи є симетричними інваріантами, які складаються відповідно із 12, 78 і 708 доданків. В силу громіздкості випишемо лише їхні генератори. Генератор симетричного інваріанта Δ_2 рівний $u_{4,4}^2$. Генератори

симетричних інваріантів Δ_4^* , Δ_6^* мають відповідно вигляд

$$\begin{aligned}
& u_{2,3}^2 u_{4,3}^2 + 2 u_{4,2} u_{4,3}^2 u_{0,4} + 4 u_{0,3} u_{4,3}^3 + 2 u_{1,2} u_{4,3}^2 u_{3,4} + 2 u_{1,3} u_{3,3} u_{4,3}^2 \\
& + 2 u_{2,1} u_{4,3} u_{3,4}^2 + 2 u_{2,2} u_{4,3}^2 u_{2,4} + 2 u_{2,2} u_{4,2} u_{3,4}^2 + 2 u_{2,3} u_{3,3}^2 u_{4,3} \\
& + 2 u_{2,3} u_{4,1} u_{3,4}^2 + 2 u_{3,1} u_{3,3} u_{3,4}^2 + 2 u_{3,2} u_{4,3}^2 u_{1,4} + 2 u_{3,2} u_{3,3}^2 u_{3,4} \\
& + 2 u_{3,3}^2 u_{4,2} u_{2,4} + 2 u_{4,0} u_{2,4} u_{3,4}^2 + 2 u_{4,1} u_{4,3} u_{2,4}^2 + 2 u_{4,2}^2 u_{1,4} u_{3,4} \\
& + 4 u_{1,3} u_{4,2} u_{4,3} u_{3,4} + 4 u_{2,2} u_{3,3} u_{4,3} u_{3,4} + 4 u_{2,3} u_{4,2} u_{4,3} u_{2,4} + 4 u_{2,3} u_{3,2} u_{4,3} u_{3,4} \\
& + 4 u_{2,3} u_{3,3} u_{4,2} u_{3,4} + 4 u_{3,1} u_{4,3} u_{2,4} u_{3,4} + 4 u_{3,2} u_{3,3} u_{4,3} u_{2,4} + 4 u_{3,2} u_{4,2} u_{2,4} u_{3,4} \\
& + 4 u_{3,3} u_{4,1} u_{2,4} u_{3,4} + 4 u_{3,3} u_{4,2} u_{4,3} u_{1,4} + 4 u_{4,1} u_{4,3} u_{1,4} u_{3,4} + u_{3,3}^4 + 4 u_{3,0} u_{3,4}^3 \\
& + u_{3,2}^2 u_{3,4}^2 + u_{4,2}^2 u_{2,4}^2 \\
\text{та} \\
& 4 u_{3,3} u_{4,2} u_{4,3} u_{3,4}^3 + 4 u_{3,3} u_{4,3}^3 u_{2,4} u_{3,4} + 2 u_{2,3} u_{4,3}^3 u_{3,4}^2 + 2 u_{3,2} u_{4,3}^2 u_{3,4}^3 \\
& + 3 u_{3,3}^2 u_{4,3}^2 u_{3,4}^2 + u_{4,1} u_{4,3} u_{3,4}^4 + u_{4,3}^4 u_{1,4} u_{3,4} + u_{4,2} u_{4,3}^2 u_{2,4} u_{3,4}^2 \\
& + 3 u_{4,2}^2 u_{3,4}^4 + 3 u_{4,3}^4 u_{2,4}^2.
\end{aligned}$$

Покажемо, що симетричні інваріанти Δ_2 , Δ_4^* , Δ_6^* алгебраїчно незалежні. Алгебра H_2 породжується елементами вигляду $d^{(\alpha)}(u)$, $\alpha < \delta$. Визначимо числову адитивну функцію λ на $S(H_2)$ таким чином $\lambda(d^{(\alpha)}(u)) = |\alpha|$, $\lambda(h_1)\lambda(h_2) = \lambda(h_1) + \lambda(h_2)$, h_1, h_2 – мономи з $S(H_2)$. Очевидно, що на мономах елемента Δ_2 функція λ приймає значення $2(p-1) = 8$ для всіх i , а на мономах елемента Δ_4^* і Δ_6^* вона приймає значення $4(p-1) = 16$. Прямою перевіркою знаходимо, що елементи Δ_2^* і Δ_4^* непропорційні. Елемент 6-го степеня Δ_6^* може належати алгебрі $k[\Delta_2, \Delta_4^*]$ лише у випадку, коли він є лінійною комбінацією мономів Δ_2^3 і $\Delta_2\Delta_4^*$. Але $\lambda(\Delta_2^3) = 6(p-1) = 24$ і $\lambda(\Delta_2\Delta_4^*) = 32$. Оскільки, маємо $\lambda(\Delta_6^*) = 16$, то Δ_6^* не належить до $k[\Delta_2, \Delta_4^*]$. Таким чином вказані три симетричних інваріанти є алгебраїчно незалежними.

Я.С. Крилюком в [5] пораховані індекси алгебр Лі картанівського типу, тобто мінімальну кількість нетривіальних породжуючих елементів центра універсальної огортуючої алгебри. Зокрема для алгебри H_2 індекс рівний $p-2 = 3$. Тому знайдена система із трьох симетричних інваріантів Δ_2 , Δ_4^* , Δ_6^* породжує над p -центром алгебру симетричних інваріантів алгебри H_2 . \square

Для випадку довільної характеристики поля p , висловимо наступне припущення
Гіпотеза. $S(H_2)^{H_2} = \mathbb{K}_2^p[\Delta_2, \Delta_4^*, \dots, \Delta_{2(p-2)}^*]$.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Кострикин А.И., Шафаревич И.Р., *Градуированные алгебры Ли конечной характеристики*, Изв. АН СССР, серия матем., (1969), т.66, 251–322.
- [2] Ермолаев Ю. Б., *Центральный элемент универсальной обертывающей алгебры алгебры Дассенхауса*. Изв. высш.учебн. заведений.. Математика,(1978), №12, 46–59.
- [3] Корешков Н.А., *Об одном инварианте алгебры W_n* . Изв. высш.учебн. заведений.Математика,(1991), №10, 40–42.
- [4] Джумадильдаев А.С., *Обобщенные элементы Казимира*, Изв. АН СССР, серия матем.,(1985), т.49, №5, 1007–1017.
- [5] Крылюк Я.С., *Об индексе алгебр картановского типа в конечной характеристике*. Известия АН СССР, серия матем.,(1986), т.50, №2,393–412.
- [6] Бедратюк Л.П., *О симметрических инвариантах некоторых модулярных алгебр Ли*, Математический сборник, (1993), **184**, №9, 149–160.
- [7] Бедратюк Л.П., *Структура симметрических инвариантов алгебры Ли $W_n(\mathfrak{m})$* , Вестник Московского ун-та, серия 1,математика.механика,(1994), №5, 77–81.
- [8] Бедратюк Л.П., *Элементы Казимира дифференциовань кільця многочленів*, Математичні студії ,(2007), т.27, №2.

